

Örebro 2018-12-12

YTTRANDE

Dnr 2018-12/AG/JH

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Handläggare: Anna Gabrielsson

En andra chans och en annan chans – ett komvux i tiden (SOU 2018:71)

Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning, DHB, är en föräldraorganisation som startade 1949 och aktivt arbetar för att våra målgrupper ska vara delaktiga, jämlika samt ha inflytande i ett tillgängligt samhälle. Även barn med ytterligare funktionsnedsättningar är en viktig grupp inom vår organisation. Grunden för våra ställningstaganden är våra samlade erfarenheter i förbundet. Viktiga dokument för vårt arbete är *Barnkonventionen* och *FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Vårt arbete utgår även från Sveriges språklag, som ger svenskt teckenspråk ställning motsvarande de nationella minoritetsspråken.

Riksförbundet DHB är positivt till utredningens förslag men vill överlämna synpunkter på framförallt betänkandets avsnitt fyra och fem. Vi för även ett kortare resonemang om möjligheter att hantera statistik över elever inom särskild utbildning för vuxna.

Sammanfattning

Riksförbundet DHB är positiva till förslaget att vuxenutbildningens roll ska förstärkas och förtydligas i att utbildningen utgör en del av kompetensförsörjningen till näringslivet. Vi menar att kunskapen om studieplanering där vuxenutbildningen kan vara en möjlighet måste finnas hos studie- och yrkesvägledare redan på gymnasiet.

Riksförbundet DHB är enig med utredningen och ställer sig bakom förslaget om att de ekonomiska förutsättningarna bör säkerställas för personer med utvecklingsstörning eller förvärvat hjärnskada som vill stärka sin ställning på arbetsmarknaden genom att studera inom vuxenutbildningen.

Vårt förbund ser mycket positivt på att utredningen uppmärksammar de praktiskt hinder som studiefinansieringen utgör för den grupp som väljer att studera vidare inom särskild utbildning för vuxna. För att det på långsikt ska vara en reell möjlighet med vidare studier vill vi se att t ex Försäkringskassan får i uppdrag att göra en utredning över en rättssäker och likvärdig finansieringsmodell som skapar likvärdiga förutsättningar för de som vill kunna ta del av vuxenutbildningen.

Riksförbundet DHB instämmer med utredningen att det idag finns brister inom specialpedagogik inom vuxenutbildningen, som är så stora att det i flera fall innebär att undervisningen inte blir tillgänglig för de studerande. Därför skulle vårt förbund vilja se att i kommunernas uppdrag att genomföra vuxenutbildning, även ingår ett uttalat moment om kompetens om funktionsnedsättning.

Riksförbundet DHB har länge efterfrågat förbättrade möjligheter att behandla statistik i större omfattning när det gäller personer med funktionsnedsättning. Vi bedömer att det kommer att underlätta förutsättningarna för t ex utbildningar att säkerställa en likvärdig resursfördelning.

Riksförbundet DHB instämmer med utredningen i att de urvalsregler som finns i dag måhända inte har samma relevans idag än då de skapades under 1970-talet och att den bör ses över. Den föreslagna ändringen av att den som har minst utbildning istället ska vara den som har mest behov av utbildning, är vi positiva till. Dock ser vi en viss problematik i att använda

ett begrepp som *behov* som nyckeln till utbildning. För att begreppet *behov* ska tillämpas rättssäkert för sökande till utbildningen bör det klargöras genom exempelvis ett stödmaterial eller annan dokumentation.

Riksförbundet DHB ställer sig bakom förslaget att särskild utbildning för vuxna ska ingå som del i den kommunala vuxenutbildningen. Emellertid behöver kommunernas uppdrag vad gäller individens rätt till en likvärdig utbildning förtydligas och den specialpedagogiska kompetensen måste stärkas på kommunal nivå.

4 Utredningens övergripande förslag och bedömningar

4.1.1 Förtydligt mål för komvux

Riksförbundet DHB är positiva till att vuxenutbildningens roll i förslaget ska förstärkas och förtydligas i att den utgör en del av kompetensförsörjningen till näringslivet. För många människor, oavsett om de har en funktionsnedsättning eller inte, innebär livet ofta flera stora förändringar och det är därför en absolut nödvändighet att samhället har flera utbildningsvägar öppna. Vuxenutbildningen är ett helt avgörande alternativ till gymnasieutbildningen, som i sin konstruktion har flera begränsande byggstenar, dels genom programbaserade och fleråriga utbildningar samt en gräns på att ta emot elever som har fyllt 20 år. Det finns ett stort behov av alternativa utbildningsvägar både för elever som vill utbilda sig, men även vad gäller kompetensförsörjning ur ett samhällsperspektiv. Gymnasieskolan kan inte ensam vara den aktör som ska utgöra basen för arbetsmarknadens behov av utbildad arbetskraft. Det torde redan idag vara klart för många att vuxenutbildningen fyller viktig funktion, men som utredningen konstaterar bör detta vara tydligt lagstiftningen. Det är viktigt att tydligheten i uppdraget framgår i lagtexten, både av det skälet att utbildningsanordnare kan stödja sig mot en reglering, men också för att det blir en skarp signal om utbildningens värde och tyngd inom utbildningsväsendet.

Riksförbundet DHB vill även i detta sammanhang uppmärksamma vikten av att ökad information om vuxenutbildningen, både bland ungdomar och vuxna. Yngre personer som nyligen lämnat gymnasieskolan bakom sig behöver få information om hur de kan komplettera

sin utbildning med nödvändiga kurser för en examen, och äldre personer som vill kompetensutveckla sig för att kunna byta yrkesbana. Oavsett skäl bör det anses vara gynnsamt för samhällsekonomin. För att vuxenutbildningen ska kunna nå ut och ge det som utredningen tycks strävar efter dvs, en andra och en annan chans, är vår erfarenhet att informationen måste förbättras. Idag fyller inte vuxenutbildningar runt om i landet de utbildningsplatser som finns, och det måste vara en målsättning.

Vi representerar ungdomar och unga vuxna med dövhet, hörselnedsättning eller en språkstörning, som ensam funktionsnedsättning eller i kombination med andra såsom autism och utvecklingsstörning. I våra målgrupper finns många som skulle gynnas av förbättrad information om de möjligheter som vuxenutbildningen och särskild utbildning för vuxna kan innebära för dem. Idag är vår erfarenhet att den information som ges till dem ofta är bristfällig, men det varierar stort över landet. Kunskapen om studieplanering där vuxenutbildningen kan vara en möjlighet måste finnas hos studie- och yrkesvägledare redan på gymnasiet.

4.2.1 Brister när det gäller studiefinansiering för elever inom särvox

Riksförbundet DHB är enig med utredningen och ställer sig bakom förslaget om att de ekonomiska förutsättningarna bör säkerställas för personer med utvecklingsstörning eller förvärvat hjärnskada som vill stärka sin ställning på arbetsmarknaden genom att studera inom vuxenutbildningen. Vårt förbund ser mycket positivt på att utredningen uppmärksammar de praktiskt hinder som studiefinansieringen utgör för den grupp som väljer att studera vidare inom särskild utbildning för vuxna. Det är bra att utredningen visar på de konsekvenser som de bristande finansieringsmöjligheterna leder till när det gäller kommunernas utbud av yrkesutbildningar, som med fler sökande skulle kunna vara både bredare och av högre kvalitet. Riksförbundet DHB anser att det är en mycket viktig fråga huruvida unga vuxna med utvecklingsstörning eller förvärvat hjärnskada ska ges reella möjligheter att studera vidare på vuxenutbildningen. Vi vill därför se att t ex Försäkringskassan får i uppdrag att göra en utredning över en rättssäker och likvärdig finansieringsmodell som skapar förutsättningar för den här gruppen att kunna ta del av vuxenutbildningen.

4.3 Behov av stöd i vuxenutbildningen

Riksförbundet DHB instämmer med utredningen att det idag finns brister inom specialpedagogik inom vuxenutbildningen, som är så stora att det i flera fall innebär att undervisningen inte blir tillgänglig för de studerande. För att nödvändiga anpassningar av utbildningen ska kunna implementeras är vårt förbund av den uppfattningen att Specialpedagogiska skolmyndigheten, men även kommunens specialpedagogiska kompetens behöver samverka med vuxenutbildningen i högre grad än idag. Vi är medvetna om den brist på adekvat kompetens som föreligger, men det är inte heller hållbart att anpassa efterfrågan av utbildad personal till utbudet då det blir på elevernas bekostnad. Vår erfarenhet är att SPSM kan bidra med bred kunskap, men att vetskapen om myndigheten och dess uppdrag inte är så utbredd som vi skulle önska. Vårt förbund anser att SPSM behöver arbeta med riktad information till utbildningsanordnare under längre tid.

Riksförbundet DHB skulle vilja se att i uppdraget för att genomföra vuxenutbildning även ingår ett uttalat moment om kompetens om funktionsnedsättning. För att vuxenutbildningen ska vara ett alternativ för våra målgrupper måste undervisningen vara anpassad utifrån auditiva, visuella och kommunikativa faktorer. Det måste finnas kunskap om hjälpmedel och om specialpedagogik. I många fall är det stöd som våra målgrupper behöver ha för en likvärdig undervisning, av liknande karaktär som många med andra funktionsnedsättningar eftersöker, så att en generell kunskap om funktionsnedsättningar och dess konsekvenser torde vara väl investerade medel för kommunerna, för en inte liten grupp vuxenstuderanden.

4.3.1 Behov av förbättrad uppföljning och statistik

Riksförbundet DHB har länge efterfrågat förbättrade möjligheter att behandla statistik i större omfattning när det gäller personer med funktionsnedsättning. Vi bedömer att det kommer att underlätta förutsättningarna för att säkerställa en likvärdig resursfördelning, exempelvis utbildningsplatser och specialpedagogiska resurser. Under hösten 2018 ställde sig därför vårt förbund oss bakom ett förslag från Skolverket och Statistiska centralbyrån¹ om att de skulle få behandla personuppgifter även för elever som har en funktionsnedsättning. En säkrare

¹ Remisspromemoria Statens skolverks och Statistiska centralbyråns möjligheter att behandla känsliga personuppgifter om elever i vissa skolformer respektive deltagare i folkhögskolan m.m (U2018/03059/GV)

statistik över alla elever i vuxenutbildning, är ett viktigt verktyg i att möta den faktiska efterfrågan av olika utbildningar. När vi skriver vuxenutbildning inkluderar vi även särskild utbildning för vuxna och anser att här finns det om än ännu starkare incitament att bygga upp en stabil statistik, eftersom det finns fler osäkra parametrar i bilden av utbildningar och studerande. Idag finns det ingen statistik överhuvudtaget att tillgå när det gäller de som studerar på särvtux, vilket försvårar för kommunerna och leder till att de som studerar, eller skulle vilja studera, drabbas. Vi vill kort utveckla vårt resonemang om hur vi ser på att funktionsnedsättningar tolkas som ett medicinskt tillstånd.

I dataskyddsförordningen kategoriseras uppgifter om funktionsnedsättning in under art 9.1. I nämnda artikel anges att känsliga personuppgifter är frågan om ras, etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös uppfattning, filosofisk övertygelse, medlemskap i fackförening, genetiska uppgifter, biometriska uppgifter som kan identifiera en enskild person, uppgifter om en enskild persons hälsa, sexualliv eller sexuella läggning. Om någon av dessa uppgifter behöver behandlas är det förbjudet, om det inte anses nödvändigt av andra skäl och dessa skäl står i proportion till att uppgifterna behandlas.

Om tolkningen att funktionsnedsättning är en fråga om hälsotillstånd, kan det konstateras att alla uppgifter om elever som går i de skolformer där en specifik funktionsnedsättning utgör ett kriterium för att antas, därmed är känsliga personuppgifter. Detta till skillnad från elever som går i skolformer som inte har en diagnos som antagningskrav. Detta kommer att få långgående konsekvenser som vårt förbund menar inte kommer att innebära en gynnsam utveckling för våra medlemmar. Riksförbundet DHB ställer sig mycket tveksamma till att en uppgift om funktionsnedsättning är att anse som en uppgift om hälsotillstånd och därmed en känslig personuppgift enligt art 9.1 dataskyddsförordningen och dataskyddslagen 3:1. Våra medlemmar är döva, har en hörselnedsättning eller språkstörning, men det ger, enligt vår uppfattning, ingen information om deras hälsotillstånd. Vi tolkar begreppet hälsotillstånd som att det handlar om frågor av medicinsk karaktär, och inte en permanent nedsättning av en förmåga hos en person som i övrigt kan ha god hälsa.

5 Alternativa urvalsgrunder för gymnasial komvux

5.13.2 Ändringar i skollagens prioriteringsregler

Riksförbundet DHB instämmer med utredningen i att de urvalsregler som finns i dag måhända inte har samma relevans idag än då de skapades under 1970-talet och att den bör ses över. Kriteriet om att den som hade minst utbildning är dock en förhållandevis tydlig regel som även går att få dokumenterad, vilket är en fördel. Utredningen föreslår en ny prioriteringsregel som säger att den som har störst behov av utbildning ska få det. Det är ett sympatiskt förslag som Riksförbundet DHB är positiv till, dock saknar vi den tydlighet som fanns i den tidigare regeln. För att begreppet *behov* ska tillämpas rättssäkert för sökande till utbildningen bör det klargöras genom exempelvis ett stödmaterial.

5.13.5 Urvalsregler inom särvox

Det är glädjande att läsa hur utredningen har resonerat om särskild utbildning för vuxna. Riksförbundet DHB anser att skolformen måste moderniseras och få en starkare förankring i arbetslivet. Personer som tillhör särvox målgrupp måste erbjudas en bred utbildning av hög kvalitet, och detta oberoende av var i landet de bor. Särskild utbildning för vuxna måste präglas av individens möjligheter till utveckling och etablering på arbetsmarknaden. Vårt förbund är därmed positiva till utredningens förslag till nya urvalsregler, men vill samtidigt betona behovet att kompetens om funktionsnedsättningar och dess konsekvenser inte får underskattas.

9 Förändringar när det gäller särvox samt vidare studier för individer med intellektuell funktionsnedsättning

9.2.1 Särvox upphör som egen skolform och blir en del av komux

Riksförbundet DHB ställer sig bakom förslaget att särskild utbildning för vuxna ska ingå som del i den kommunala vuxenutbildningen. Vårt förbund delar uppfattningen att, om alla vuxenutbildningar är samlade i en gemensam skolform underlättar det för alla sökanden,

oavsett om de har en intellektuell funktionsnedsättning eller inte, att kunna ta del av de olika utbildningarna. Vi bedömer även att sannolikheten för att särskild utbildning för vuxna får en starkare ställning inom utbildningsväsendet, som högre om det upphör att vara en separat skolform. Emellertid behöver kommunernas uppdrag vad gäller individens rätt till en likvärdig utbildning förtydligas och den specialpedagogiska kompetensen måste stärkas på kommunal nivå.

Dag som ovan

Jan Höglund

Ordförande Riksförbundet DHB